

ANALİTİK TEKNİKLER

Işığın Absorbsiyonuna Dayalı Spektrofotometrik Teknikler
Işığın Yayılma ve Saçılma Teknikleri
Elektroforez
Kromatografik Teknikler
İmmünokimyasal Teknikler
Nükleik Asit Teknikleri

Dr. Öğr. Üyesi Akar KARAKOÇ

GİRİŞ

(Dersile İlgili Bazı Terimlerin Tanımlanması)

- **Analiz:** Bir örnekteki analitin *türünü* veya *miktarını* belirlemek için gerçekleştirilen işlem basamakları.
  1. **Kalitatif (nitel) analiz:** Tür ölçümüne yönelik analizdir.
  2. **Kantitatif (nicel) analiz:** Miktar ölçümüne yönelik analizdir.
    - a) Klasik yöntemler: Gravimetrik analiz, Volumetrik analiz
    - b) Aletli yöntemler (enstrümantal analiz)
  3. **Yarı kantitatif analiz:** Miktar ölçümünün kabaca yapıldığı analiz çeşididir.
- **Analit:** Biyolojik veya biyolojik olmayan örneklerde analizi yapılacak olan madde veya materyaldir. Başka bir deyişle labaratuvarın ölçtüğü maddedir.

- **Numune:** Ölçülmek istenen analiti içeren örnektir: Serum, plazma, tam kan, ter, tükürük, idrar, doku, doku homojenatı, amniyotik sıvı, sinovyal sıvı, BOS (beyin-omurilik sıvısı) vs
- **Standart:** Ölçülen analitin bilinen konsantrasyondaki çözeltisidir. Analitin miktarını hesaplamak amacıyla kullanılır.
- **Reaktif:** Bir analizdeki reaksiyon için kullanılan kimyasal veya çözeltilere denir.

- **Kit:** Bir analitin ölçümünde gerekli olan kimyasal, çözelti ve/veya malzemenin tamamının içeren ve ticari olarak sağlanabilen materyal topluluğudur.
- **Kör (blank, şahid, tanık):**
  - **Amaç:** Sadece hedef molekül türünün absorpsiyonunu öğrenmek için **kör (blank)** alınır. Bu işlemin bir diğer adı dara almaktır.

-
1. Tam kanda HbA_{1c} miktarının tayin edildiği bir analizde numune-analit-analiz türünü doğru ifade eden seçenek hangisidir?
- a) HbA_{1c}-tam kan-nitel analiz
  - b) Tam kan-HbA_{1c}-nitel analiz
  - c) HbA_{1c}-tam kan-nicel analiz
  - d) Tam kan- HbA_{1c}-kantitatif analiz
  - e) Tam kan-HbA_{1c}-kalitatif analiz

1. İdrarda glukoz olup olmadığının tayin edildiği bir analizde numune-analit-analiz türünü doğru ifade eden seçenek hangisidir?

- a) Glukoz-idrar-nitel analiz
- b) İdrar-glukoz-nitel analiz
- c) İdrar-glukoz-nicel analiz
- d) İdrar-glukoz-kantitatif analiz
- e) Glukoz-idrar-kalitatif analiz

-
1. Kemik, hidroksi apatit olarak da adlandırılan kalsiyum fosfat ağırlıklı bir biyomalzemedir. Bu malzemenin stronsiyum miktarı tayiniyle ilgili numune-analit-analiz türünü doğru ifade eden seçenek hangisidir?
- a) kemik-kalsiyum-nitel analiz
  - b) kemik-stronsiyum-nicel analiz
  - c) kalsiyum fosfat-stronsiyum-nicel analiz
  - d) kemik-kalsiyum-kantitatif analiz
  - e) kemik-stronsiyum-kalitatif analiz

- **Doğruluk (accuracy):** Bir ölçüm sisteminde yapılan ölçümlerin gerçek değere ne kadar yakın olduğunun ölçüsüdür. Doğruluk, ölçümlerin aritmetik ortalamasının gerçek değere yakınlığı olarak da tanımlanır ve **hata** olarak ifade edilir.

- **Mutlak Hata (E):** Ölçülen değer ile gerçek değer arasındaki farktır

$E = X_i - X_t$ (X_i : Ölçülen değer, X_t : gerçek veya kabul edilen değer)

- **Bağıl (relatif) Hata (E_r):** Mutlak hatanın gerçek değere oranıdır. Yüzde bağıl hata aşağıdaki gibi ifade edilir:

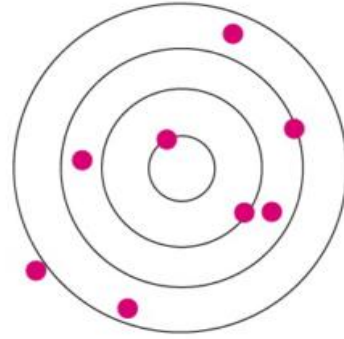
$$E_r = (X_i - X_t) / X_t$$

$$\%E_r = [(X_i - X_t) / X_t] \times 100$$

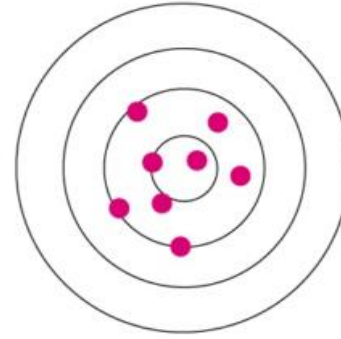
- **Kesinlik (precision):** Bir ölçüm sisteminde yapılan ölçümlerin birbirine yakınlığıdır sapma olarak ifade edilir. Tekrarlanabilirliğin ölçüsüdür.
- Üç terimle ifade edilir: standart sapma, varyasyon ve varyasyon katsayısı. 3 terimde ortalamadan sapmanın fonksiyonudur.

$$\text{Ortalamadan sapma}(d_i) = |x_i - \bar{x}|$$

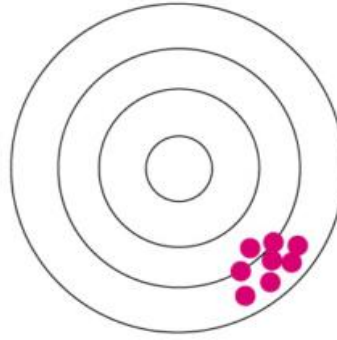
- Bir analizde ölçümlerin kesinliği her zaman hesaplanabilir. Ancak gerçek değer tam olarak bilinmezse sonucun doğruluğu ancak tahmin edilebilir.

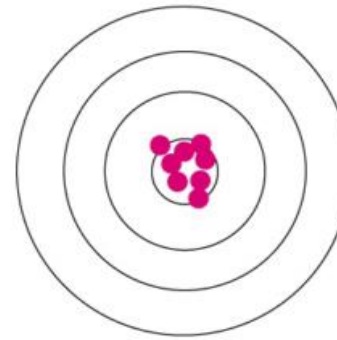
**düşük doğruluk
düşük kesinlik**

**yüksek doğruluk
düşük kesinlik**

**düşük doğruluk
yüksek kesinlik**

**yüksek doğruluk
yüksek kesinlik**

Bir ölçümde, kesinliğin çok iyi olması onun doğruluğunun da çok iyi olduğunu göstermez, ancak gerçeğe yakınlığı konusunda bir fikir verebilir.

Ölçümde Hatalar

Sapan değer: Bir analizde diğer verilerden büyük ölçüde farklılık gösteren değerdir

1. **Sistemik (belirli) Hatalar:** Kaynağı belli olan ve giderilebilen hatalardır. Sonuçların doğruluğuna etki eder
2. **Rasgele (belirsiz) Hatalar:** Kaynağı belli olmayan ve giderilemeyen hatalardır. Ölçümün kesinliğine etki eder
3. **Büyük (Kaba) Hatalar:** Bir analizdeki diğer verilerden büyük ölçüde farklılık gösteren **sapan değerlerin** elde edilmesiyle oluşan hatadır. Büyük (kaba) hatalar, sonuçların yüksek (pozitif hata) veya düşük çıkmasına (negatif hata) neden olabilirler.

Sistematik Hatalar

- Sistematik hata kaynakları
  - Aletsel hatalar
  - Kişisel hatalar (analizci hatası)
  - Metot hataları
- Sistematik hataların sonuca etkisi
  - Sabit hata
  - Orantılı hata

Hataların tespiti

- **Aletsel hatalar** genellikle kalibrasyon ile bulunur ve düzeltilir
- **Kişisel hataların** çoğu dikkat ve disiplin ile en aza indirilebilir
- **Metot hatalarının tespiti**
  - Standart numunelerin analizi (Standart referans maddenin (SRM) analizi)
  - Bağımsız analizler
  - Tanık tayinler
- Sabit hatanın azaltılmasında numune büyüklüğünde değişiklik yapma